

Nader onderzoek vleermuizen,
vogels met jaarrond
beschermde nesten,
en rugstreeppad
ter plaatse van:

**Dr. J. van der Haarlaan
te Mijdrecht**

projectnummer

211576

TITELBLAD

RAPPORT

Type onderzoek	Nader onderzoek vleermuizen, vogels met jaarrond beschermde nesten, en rugstreeppad		
Locatie onderzoek	Dr. J. van der Haarlaan te Mijdrecht		
Projectnummer	211576		
Auteur	S. Nap en K.E. Harmsen		
Controle en vrijgave	R.J.W. Huls		
Versie rapport	Versienummer:	Datum:	Reden vervallen:
	1.0	12 december 2022	Vigerende versie
Paraaf vrijgave			

OPDRACHTGEVER

Naam	Gemeente De Ronde Venen
Contactpersoon	Mevr. P. van Ieperen
Adres	Postbus 250, 3640 AG MIJDRECHT

UITGEVOERD DOOR

		
info@ecoreest.nl www.ecoreest.nl		
Kantoor Almere Landdrostdreef 124 1314 SK Almere 036 82 00 397	Kantoor Zuidwolde Industrieweg 20 7921 JP Zuidwolde Tel: 0528 373 982	Kantoor Groningen Friesestraatweg 213 A-D 9743 AD Groningen Tel: 0596 633 355

Eco Reest Holding BV is gecertificeerd volgens "NEN-EN-ISO 9001:2015", voor het geven van milieukundig advies in relatie tot ruimtelijke ontwikkelingen en gebouwen met inbegrip van de uitvoering van gerelateerde onderzoeksactiviteiten op het gebied van bodemonderzoek en -sanering, ecologie, asbestinventarisaties, sloopbegeleiding, bouwkundige opnames en energieprestatie advies.

Eco Reest BV is lid van het Netwerk Groene Bureaus (NGB). Als aangesloten adviesbureau zorgen we samen met de andere leden voor een betere borging van kwaliteit in de uitvoering van ecologisch onderzoek.

Dit onderzoek en advies is tot stand gekomen onafhankelijk van de belangen van de opdrachtgever en derden.

Eco Reest BV is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus en is gemachtigd gebruik te maken van de ontheffingen en correspondentie met bevoegde gezagen van het Netwerk Groene Bureaus met betrekking tot Wet natuurbescherming.

DISCLAIMER

Dit rapport is het resultaat van een nader onderzoek vleermuizen, vogels met jaarrond beschermde nesten, en rugstreeppad dat is uitgevoerd ter plaatse van Dr. J. van der Haarlaan te Mijdrecht, in opdracht van Gemeente De Ronde Venen. Ten behoeve van de juiste interpretatie van dit rapport is het noodzakelijk te beschikken over de gehele rapportage, inclusief bijlagen.

Het rapport is ongeschikt voor toepassing in een juridische context indien de paginanummering van het rapport onjuist of onvolledig is, de bijlagen genoemd in de inhoudsopgave (deels) ontbreken en het projectnummer in het rapport en op de bijlage niet overeenkomt.

© 2022 Eco Reest BV.

Gebruik en overname van gegevens alleen toegestaan met volledige bronvermelding.

Wijze van citeren: Eco Reest 2022 Mijdrecht_211576_Dr. J. van der Haarlaan_NO

We stellen dit rapport alleen ter beschikking aan derden in geval van schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

INHOUD

1.	INLEIDING	4
1.1	Aanleiding en doelstelling	4
1.2	Wettelijk kader.....	4
1.2.1	Vogelrichtlijn.....	4
1.2.2	Habitatrichtlijn, bijlage II van verdrag van Bern en Bijlage I van verdrag van Bonn	5
1.3	Leeswijzer.....	5
2.	PLANGEBIED EN VOORGENOMEN WERKZAAMHEDEN	6
2.1	Beschrijving plangebied.....	6
2.2	Voorgenomen werkzaamheden en planning	9
3.	ONDERZOEKSOPZET	12
3.1	Vleermuizen	12
3.2	Vogels met jaarrond beschermde nesten	12
3.2.1	Ransuil	12
3.2.2	Sperwer	13
3.2.3	Nestencontrole	13
3.3	Rugstreeppad	13
4.	RESULTATEN	15
4.1	Vleermuizen	15
4.1.1	Verblijfplaatsen	15
4.1.2	Foerageergebied	16
4.1.3	Vliegroutes.....	16
4.2	Vogels met jaarrond beschermde nesten	17
4.2.1	Ransuil	17
4.2.2	Sperwer	17
4.2.3	Overige nesten	19
4.3	Rugstreeppad	20
4.4	Overige waarnemingen	21
5.	CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	24
5.1	Functie van het plangebied en effectbeoordeling.....	24
5.1.1	Vleermuizen	24
5.1.2	Jaarrond beschermde vogelnesten	24
5.1.3	Niet jaarrond beschermde vogelnesten	25
5.2	Vervolgstappen	25
5.2.1	Ontheffing	25
5.2.2	Overige broedvogels.....	26
5.2.3	Natuurinclusief bouwen	26
5.2.4	Zorgplicht.....	26
5.3	Verantwoording	27
	LITERATUURLIJST	28

1. INLEIDING

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de aanleiding en de doelstelling van het onderzoek en het wettelijk kader.

1.1 Aanleiding en doelstelling

Aanleiding tot het onderzoek is het voornemen om het plangebied ter plaatse van Dr. J. van der Haarlaan te Mijdrecht te herontwikkelen met onder andere nieuw-/woningbouw. Voor het voornemen is wijziging van het bestemmingsplan nodig.

In dat kader is door Eco Reest een quickscan uitgevoerd (Eco Reest kenmerk: 210693, d.d. 2 september 2021). Hieruit is naar voren gekomen dat de locatie geschikt is voor verblijfplaatsen van vleermuizen*, jaarrond beschermde nestplaatsen van onder andere ransuil en sperwer en verblijfplaatsen van rugstreeppad.

**Soorten vleermuizen waarvoor geschikte verblijfplaatsen aanwezig kunnen zijn: gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, kleine dwergvleermuis, laatvlieger, rosse vleermuis, ruige dwergvleermuis en watervleermuis.*

Om vast te stellen of uit te sluiten dat zich verblijfplaatsen of jaarrond beschermde nesten van één of meerdere soorten op de locatie bevinden is Eco Reest BV gevraagd nader onderzoek uit te voeren naar vleermuizen, vogels met jaarrond beschermde nesten en rugstreeppadden ter plaatse van Dr. J. van der Haarlaan te Mijdrecht.

Doel van het nader onderzoek is tweeledig:

1. Er wordt vastgesteld of en zo ja op welke manier, het plangebied deel uitmaakt van het functioneel leefgebied van:
 - Vleermuizen
 - Vogels met jaarrond beschermde nesten (ransuil en sperwer)
 - Rugstreeppad
2. Daarnaast wordt bepaald of de voorgenomen werkzaamheden een overtreding van de Wet natuurbescherming (Wnb) tot gevolg hebben.

1.2 Wettelijk kader

1.2.1 Vogelrichtlijn

De ransuil en sperwer zijn beschermde inheemse vogelsoorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn.

- Op grond van artikel 3.1 lid 2 van de Wnb is het verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen.
- Op grond van artikel 3.1 lid 4 van de Wnb is het verboden vogels als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te storen.
- Op grond van artikel 3.1 lid 5 van de Wnb is het verbod, bedoeld in het vierde lid, niet van toepassing indien de verstoring niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort.

Het nest van een vogel, zoals bedoeld in artikel 3.1 lid 2 van de Wnb is de plaats die een vogel gebruikt voor het leggen en uitbroeden van de eieren en het grootbrengen van de jongen. Indien de soort nest-indicerend gedrag vertoont, zoals het baltsgedrag en het aanslepen van nestmateriaal tot het moment dat de jongen zelfstandig zijn, is het niet toegestaan het nest te verwijderen of de broedlocatie ongeschikt te maken. In de context van de Wnb valt onder nest zowel de inhoud als de ecologisch functionele omgeving onder het begrip nest. De omvang van de ecologisch functionele omgeving verschilt per vogelsoort. Het betreft de omgeving die nodig is om het broedsucces van de betreffende vogelsoort te garanderen. Onder de verbodsbepaling vallen alle activiteiten die het broedsucces negatief beïnvloeden of teniet doen. Ook situaties, die het nest op zich niet fysiek aantasten, kunnen onder de verbodsbepalingen vallen. Als er bijvoorbeeld sprake is van aantasting van de ecologisch functionele omgeving, waardoor de broedvogel zijn nestplek permanent verlaat.

Artikel 3.1 lid 2 van de Wnb is gedurende het broedseizoen van toepassing op alle in gebruik zijnde nesten van vogels. Een aantal vogelsoorten maakt het gehele jaar gebruik van hun nest of zijn niet in staat zelf een nieuw nest te maken. Nesten van deze soorten, waaronder huismus en gierzwaluw, zijn jaarrond beschermd. Dit houdt in dat ook buiten het broedseizoen de nesten beschermd zijn en niet mogen worden vernield of weggehaald.

Nesten van soorten (waaronder spreeuw) met een jaarrond beschermd functioneel leefgebied, zijn alleen jaarrond beschermd als onvoldoende alternatieve nestmogelijkheden beschikbaar zijn.

1.2.2 Habitatrichtlijn, bijlage II van verdrag van Bern en Bijlage I van verdrag van Bonn

Vleermuizen en rugstreeppadden zijn een beschermde inheemse soorten als bedoeld in bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn en is zodoende beschermd op grond van artikel 3.5 van de Wnb.

- Op grond van artikel 3.5 lid 2 van de Wnb is het verboden om dieren als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te verstoren.
- Op grond van artikel 3.5 lid 4 van de Wnb is het verboden om de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld in het eerste lid te beschadigen of te vernielen.

Onder voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van vleermuizen als bedoeld in artikel 3.5 lid 4 van de Wnb vallen onder andere kraamverblijven, zomerverblijven, paarverblijven en winterverblijven maar ook essentiële vliegroutes en foerageergebieden die van belang zijn voor de instandhouding van de voortplantingsplaats of rustplaats worden hieronder gerekend. Tijdelijke, seizoensgebonden verblijfplaatsen als holen die van belang zijn voor de gunstige staat van instandhouding van een soort op populatieniveau of per individu zijn ook beschermd door artikel 3.5 lid 4 van de Wnb.

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt het plangebied besproken. Hoofdstuk 3 bevat een onderzoeksopzet. Hoofdstuk 4 beschrijft de resultaten van het uitgevoerde onderzoek. Besloten wordt met hoofdstuk 5; de conclusies en advies voor eventueel benodigde vervolgstappen voor het project.

2. PLANGEBIED EN VOORGENOMEN WERKZAAMHEDEN

In dit hoofdstuk zijn het plangebied en de voorgenomen werkzaamheden binnen het plangebied beschreven.

2.1 Beschrijving plangebied

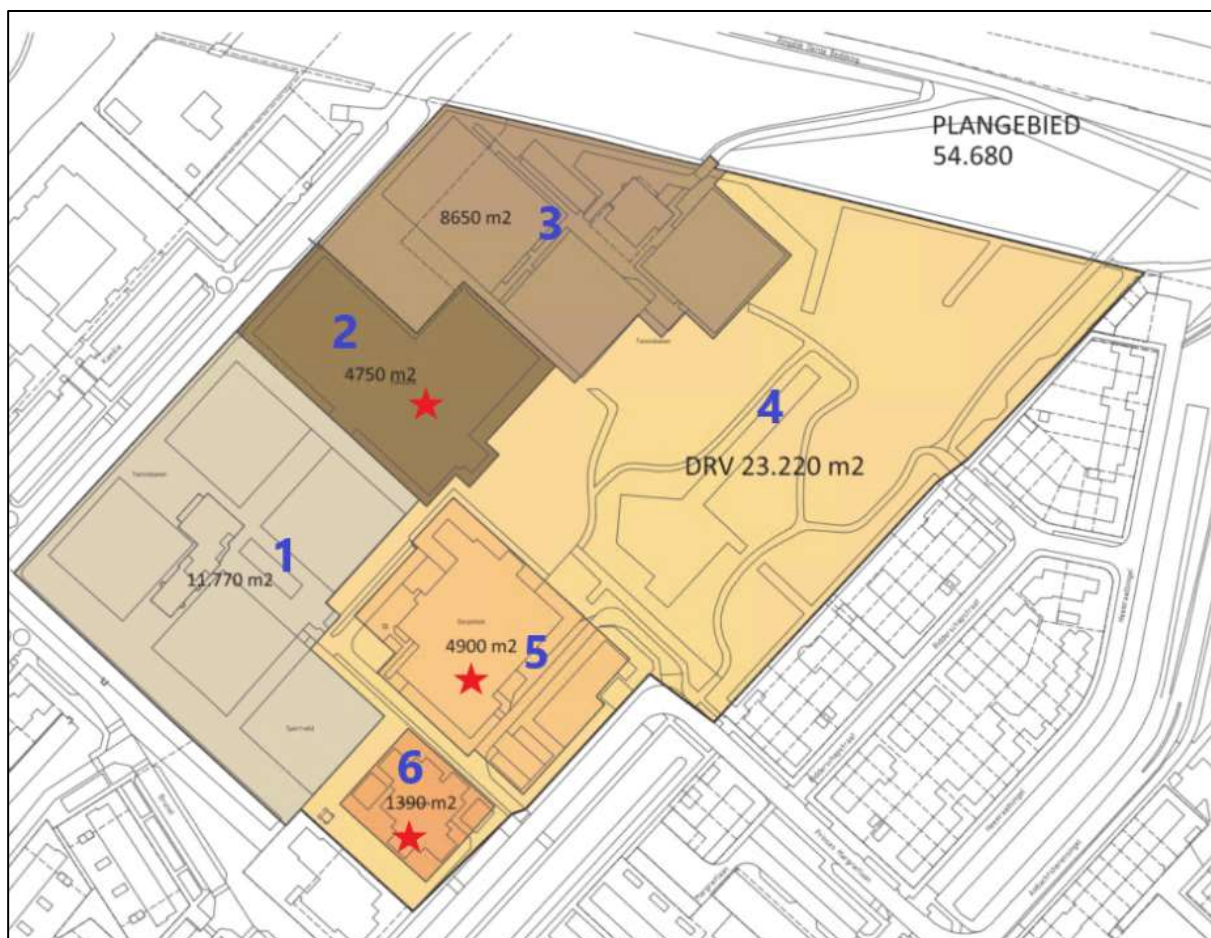
Het plangebied ligt in het westelijke deel van het dorp Mijdrecht, aan de Doctor J. van der Haarlaan in Mijdrecht. In het gebied zijn momenteel verschillende functies aanwezig.

De onderzoeken hebben alleen betrekking op de volgende locaties:

- Tennis Vereniging Mijdrecht (1)
- Park De Meijert (4)
- Braakliggend terrein (5)

** De locaties: TVDRV (3), Tennishal (2) en bibliotheek (6) vallen buiten de scope van dit soortgericht onderzoek.*

In onderstaande figuur 2.1 is het gehele herontwikkelingsgebied weergegeven, de percelen met een rode ster zijn privaat eigendom. De percelen zijn genummerd (1 t/m 6), deze nummers corresponderen met de nummers in de tekst hierboven.

Figuur 2.1 Herontwikkelingsgebied, percelen met rode ster zijn privaat eigendom (bron: gemeente De Ronde Venen, 2021).

Ten noorden van het plangebied ligt een bredere watergang, de Kerkvaart. Ten noordwesten, westen en zuiden van het plangebied ligt het buitengebied van Mijdrecht, hoofdzakelijk bestaand uit agrarisch gebied.

In onderstaande figuur 2.2 is het onderzochte gebied rood omrand weergegeven.

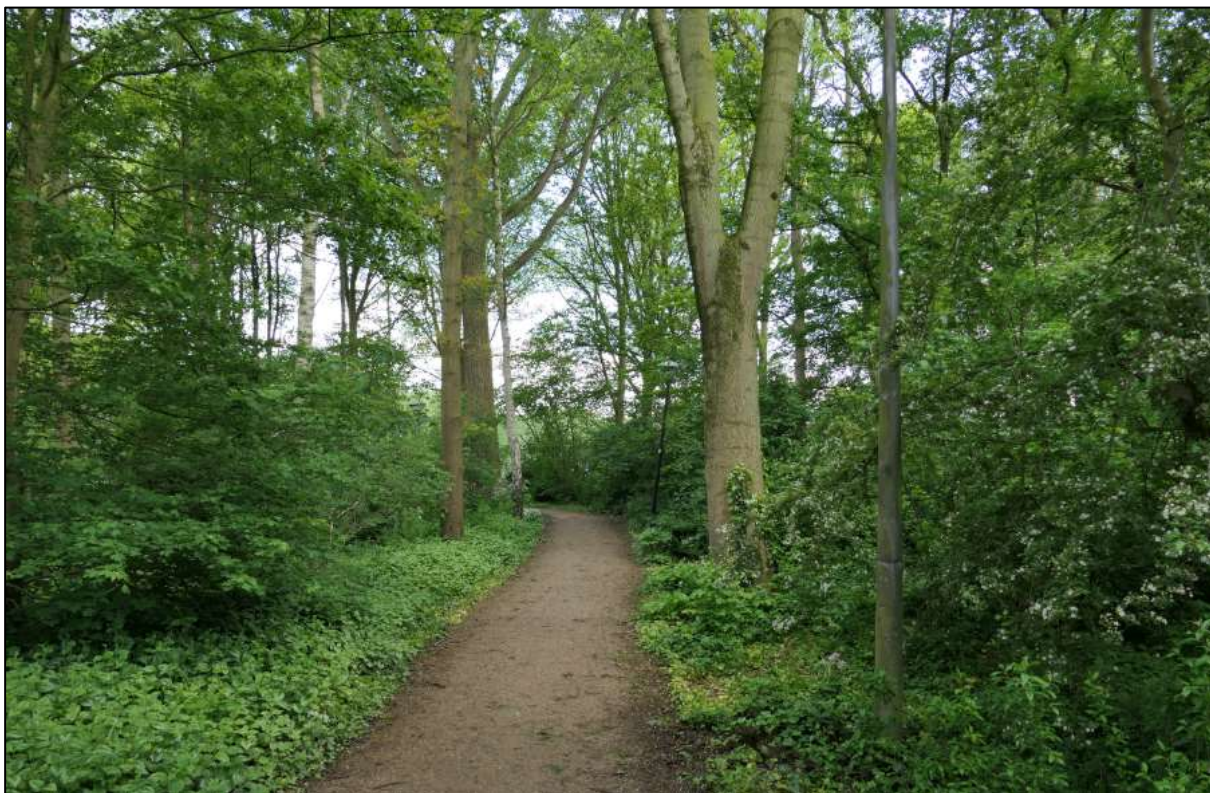

Figuur 2.2 Plangebied (rood omrand) betreffen de locaties TVM, braakliggend terrein en park de Meijert.

Afbeelding 2.3 tot en met 2.5 zijn overzichtsfoto's en geven de huidige situatie weer.

Afbeelding 2.3 Kantine / verenigingsgebouw TVM, gezien vanuit westelijke richting.

Afbeelding 2.4 Overzichtsfoto van park de Meijert, gezien vanuit oostelijke richting.

Afbeelding 2.5 Overzichtsfoto braakliggend terrein, gezien vanuit westelijke richting.

2.2 Voorgenomen werkzaamheden en planning

Gemeente de Ronde Venen is voornemens het plangebied te herontwikkelen naar onder andere woningbouw en de bouw van een gezondheidscentrum. Hiervoor wordt tevens vernieuwde infrastructuur aangelegd bestaande uit straten en parkeerplaatsen.

Figuur 2.1 geeft de huidige situatie weer met de locatie nummers. De twee tennisverenigingen (locatie 1 en 3) gaan in de toekomst zeer waarschijnlijk samen, waardoor er ruimte beschikbaar komt voor woningbouw. De locaties van tennisvereniging TVM (locatie 1) en de tennishal (locatie 2) zijn de beoogde woningbouwlocaties. Het verenigingsgebouw van TVM en de tennishal zullen in de toekomst gesloopt worden.

Daarnaast zal de locatie van de tennishal ook nog deels worden ingericht met vier nieuwe tennis-/padelbanen ten behoeve van de samenvoeging van beide tennisverenigingen.

Het braakliggende terrein/voormalige Meijert locatie (locatie 5) zal naar verwachting invulling gaan geven aan een gezondheidscentrum, gecombineerd met zorg- en seniorenwoningen.

Het park de Meijert (locatie 4) zal grotendeels gehandhaafd blijven. Enkele bomen aan de zuid- en zuidwestzijde van de rand van het park moeten worden gekapt ten behoeve van de herontwikkeling. Er is nog geen definitief overzicht welke bomen gekapt dienen te worden.

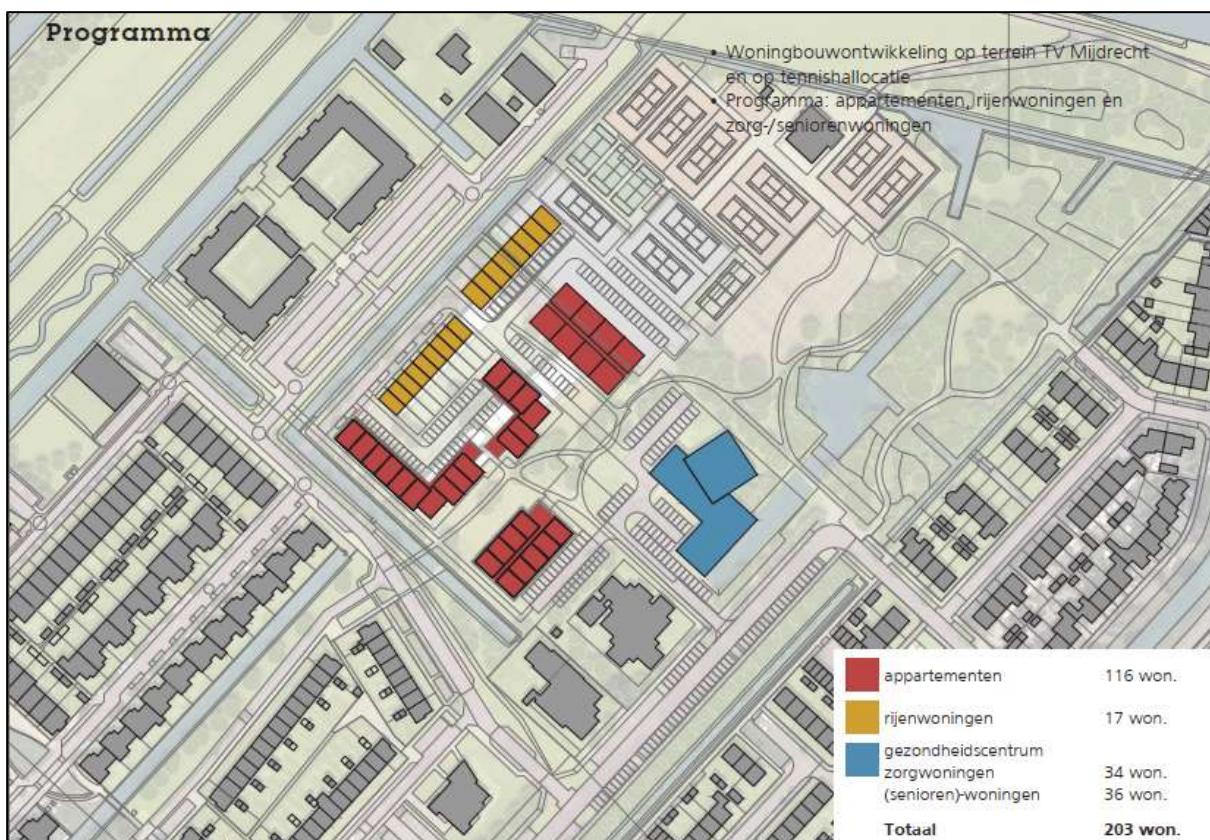
De bibliotheek (locatie 6) zal in zijn geheel behouden blijven. Hier vinden geen werkzaamheden plaats ten behoeve van de herontwikkeling.

Er zijn geen werkzaamheden aan de bestaande watergangen en oppervlaktewateren voorzien.

Figuur 2.6, 2.7 en 2.8 geven een impressie van de beoogde herontwikkeling. Figuur 2.9 geeft een overzicht in welke gebieden mogelijk enkele bomen gekapt gaan worden.

Figuur 2.6 Stedenbouwkundig Plan Proefverkaveling, herontwikkelingslocatie (bron: Gemeente de Ronde Venen, juni 2022).

Figuur 2.7 Programma van invulling type woningen en gebouwen (bron: Gemeente de Ronde Venen, juni 2022).

Figuur 2.8 3D weergave van de hoogte van de woningen en gebouwen (bron: Gemeente de Ronde Venen, juni 2022).

Figuur 2.9 Binnen geel gearceerde gebied moeten enkele bomen gekapt worden (plangebied, rood omrand).

3. ONDERZOEKSOPZET

In dit hoofdstuk zijn de methoden van het veldonderzoek per onderzochte soort(groep) beschreven.

3.1 Vleermuizen

Het onderzoek is uitgevoerd conform de bepalingen uit de meest recente versie van het Vleermuisprotocol (versie 2021). Het vleermuisonderzoek heeft plaatsgevonden door middel van vijf bezoeken. Hiervan zijn drie rondes uitgevoerd tijdens de kraamtijd van vleermuizen. Daarnaast zijn twee bezoeken uitgevoerd tijdens de paartijd van vleermuizen. Tegelijkertijd met het onderzoek naar verblijfplaatsen zijn ook de functie vliegroute en leefgebied onderzocht.

Met behulp van een batdetector (Pettersson D240x en Anabat Scout) is de aanwezigheid van kraam-, zomer- of paarverblijfplaatsen van vleermuizen binnen het plangebied in beeld gebracht. Gedurende de bezoeken is het plangebied twee uur lang onderzocht op verblijfplaatsen van gebouwbewonende en boombewonende vleermuizen. Vier onderzoeksrondes hebben plaatsgevonden in de avonduren, na zonsondergang. Een onderzoeksrond is uitgevoerd vanaf twee uur voor zonsopkomst. Hierbij zijn geluids- en visuele waarnemingen genoteerd en ultrasone geluiden van vleermuizen opgenomen.

De onderzoeken in de kraamperiode zijn met meer veldwerkers uitgevoerd dan in de paarperiode, omdat hierbij extra is gelet op in- en uitvliegende dieren, terwijl bij het onderzoek naar paarverblijven de nadruk lag op geluidswaarnemingen (baltsgeluiden).

Analyse van opgenomen vleermuisgeluiden heeft, waar nodig, plaatsgevonden met behulp van het programma Wavesurfer of BatExplorer. Hierbij is met behulp van sonogrammen het in het veld opgenomen geluid op soort gedetermineerd.

Het onderzoek naar vleermuizen heeft op de volgende data en bij de onderstaande weersomstandigheden plaatsgevonden:

Tabel 3.1 Uitgevoerde onderzoeksrondes vleermuizen

Ronde*	Datum (2022)	Zon op/onder	Begintijd	Eindtijd	Temp (°C)	Wind (Bft)	Bewolking	Neerslag	Veldwerkers
KR1	16 mei	21:30	21:30	23:45	17→15	2→1	Licht bewolkt→helder	Droog	3
LV	9 juni	22:00	21:30	00:05	17→14	2	Licht bewolkt	Droog	3
KR2	15 juni	05:19	03:15	05:20	12	1	Onbewolkt	Droog	3
PA1	18 augustus	06:29	04:29	06:29	18	1	Half bewolkt	Droog	2
PA2	21 september	19:37	22:00	00:25	12→10	1	Onbewolkt	Droog	2

*KR: Ronde kraam- en zomerverblijfplaatsen, LV: Ronde kraam- en zomerverblijfplaatsen voor laatvlieger, PA: Ronde paarverblijfplaatsen

3.2 Vogels met jaarrond beschermde nesten

3.2.1 Ransuil

Het onderzoek naar de ransuil is uitgevoerd aan de hand van de telrichtlijnen van Sovon. De datumgrenzen voor het onderzoek zijn 20 februari tot en met 20 juli. Het onderzoek is uitgevoerd in de schemer en nacht. Als hulpmiddel is tevens gebruik gemaakt van het afspelen van (balt)s geluid van de ransuil en is gebruik gemaakt van een warmtebeeldcamera. Daarnaast is overdag op de grond gezocht naar poepsporten en braakballen.

Tabel 3.2 Uitgevoerde onderzoeksronden ransuil

Ronde*	Datum (2022)	Begintijd	Temp (°C)	Wind (Bft)	Bewolking	Neerslag	Veldwerkers
RU1	1 maart	18:25 → 19:40	6 → 5	1	Geheel bewolkt	Droog	1
RU2	16 mei	21:30 → 23:45	17 → 15	2 → 1	Licht bewolkt → helder	Droog	1
RU3	9 juni	21:30 → 00:05	17 → 14	2	Licht bewolkt	Droog	1

*RU: ransuil ronde.

3.2.2 Sperwer

Het onderzoek naar de sperwer is uitgevoerd aan de hand van de telrichtlijnen van Sovon. De datumgrenzen voor het onderzoek zijn 1 maart tot en met 15 juli. Het onderzoek kan gedurende de hele dag uitgevoerd worden. Het onderzoek bestaat uit een combinatie van het zoeken naar nesten en een kartering van territorium- of nestindicerende waarnemingen. Tevens is op de grond gezocht naar poepsporen en plukresten.

Tabel 3.3 Uitgevoerde onderzoeksronden sperwer

Ronde*	Datum (2022)	Begintijd	Temp (°C)	Wind (Bft)	Bewolking	Neerslag	Veldwerkers
SPW1	3 maart	14:15	11	2	Onbewolkt	Droog	1
SPW2	14 april	12:00	17 → 18	2	Half bewolkt	Droog	1
SPW3	15 juni	05:20	12	1	Onbewolkt	Droog	1

*SPW: sperwer ronde

3.2.3 Nestencontrole

Het onderzoek naar diverse algemene nestplaatsen heeft op de volgende data en bij de onderstaande weersomstandigheden plaatsgevonden:

Tabel 3.4 Uitgevoerde onderzoeksronden algemene nestencontrole

Ronde*	Datum (2022)	Begintijd	Temp (°C)	Wind (Bft)	Bewolking	Neerslag	Veldwerkers
AN1	3 maart	14:15	11	2	Onbewolkt	Droog	1
AN2	14 april	12:00	17 → 18	2	Half bewolkt	Droog	1

*AN: Algemene nestencontrole

3.3 Rugstreeppad

Het doel van het nader onderzoek naar rugstreeppad is het vaststellen of, en zo ja, hoe het onderzoeksgebied gebruikt wordt door rugstreeppadden als terrestrisch habitat.

Het onderzoek naar de rugstreeppad is uitgevoerd aan de hand van de methode beschreven in het Kennisdocument van BIJ12.

Het onderzoek betreft een inventarisatie van exemplaren door middel van vijf veldbezoeken in de zomer en herfst (juni t/m half oktober). De bezoeken zijn uitgevoerd op vochtige avonden met behulp van een zaklamp.

Tevens is tijdens het vleermuisonderzoek gelet worden op kooractiviteit van de rugstreeppad. Ondanks dat voortplantingshabitat niet binnen het plangebied wordt verwacht kan dit onderzoek naar kooractiviteit dienen als extra onderbouwing om landhabitat van de rugstreeppad te kunnen vaststellen of uitsluiten.

In de periode van half april tot en met mei en/of van half juni tot en met begin augustus zijn drie (gecombineerde) bezoeken afgelegd. Tijdens deze bezoeken is geluisterd naar roep/koor activiteit.

Tevens zijn er nog platen (tapijttegels) uitgelegd binnen het braakliggende terrein om te onderzoeken of dit terrein in gebruik is als zomer- en / of winterhabitat van rugstreeppad.

Het onderzoek naar rugstreeppadden heeft op de volgende data en bij de onderstaande weersomstandigheden plaatsgevonden:

Tabel 3.3 Uitgevoerde onderzoeksronden kooractiviteit rugstreeppad (RPad koor).

Ronde	Datum (2022)	Zon op/onder	Begintijd	Temp (°C)	Wind (Bft)	Bewolking	Neerslag	Veldwerkers
RPad1 - koor	16 mei	21:30	21:30 → 23:45	17→15	2→1	Licht bewolkt → helder	Droog	2
RPad2 - koor	9 juni	22:00	21:30 → 00:05	17→14	2	Licht bewolkt	Droog	2
RPad3 - koor	19 juli	21:50	22:30 → 23:50	28→27	2→1	Licht bewolkt	Droog	2

Tabel 3.4 Uitgevoerde onderzoeksronden inventarisatie exemplaren rugstreeppad (RPad).

Ronde	Datum (2022)	Zon op/onder	Begintijd	Temp (°C)	Wind (Bft)	Bewolking	Neerslag	Veldwerkers
RPad1	9 juni	22:00	21:30 → 00:05	17→14	2	Licht bewolkt	Droog	1
RPad2	19 juli	21:50	22:30 → 23:50	28→27	2→1	Licht bewolkt	Droog	1
RPad3	18 augustus	06:29	04:29 → 06:29	18	1	Half bewolkt	Droog	1
RPad4	29 augustus	20:35	20:45 → 21:45	19→17	3	Licht bewolkt	Droog	1
RPad5	21 september	19:37	22:00 → 00:25	12 → 10	1	Onbewolkt	Droog	1

Tabel 3.5 Uitgevoerde onderzoeksronden platen rugstreeppad (RPad plaat).

Ronde	Datum (2022)	Zon op/onder	Begintijd	Temp (°C)	Wind (Bft)	Bewolking	Neerslag	Veldwerkers
Platen gelegd	9 augustus	n.v.t	15:45	26	2	Licht bewolkt	Droog	1
RPad1 – plaat	18 augustus	06:29	06:30 → 07:00	18	1	Half bewolkt	Droog	1
RPad2 – plaat	31 augustus	06:52	16:30 → 17:00	25	4	Licht bewolkt	Droog	1
RPad3 – plaat	12 september	20:03	16:00 → 16:30	23	2	Half bewolkt	Droog	1
RPad4 – plaat	22 september	07:28	15:30 → 16:15	18	3	Licht bewolkt	Droog	1

4. RESULTATEN

In dit hoofdstuk zijn de resultaten van het veldonderzoek per onderzochte soort(groep) beschreven.

4.1 Vleermuizen

4.1.1 Verblijfplaatsen

Tijdens het onderzoek is één paarterritorium van gewone dwergvleermuis vastgesteld binnen het plangebied.

Kraamperiode

Tijdens de onderzoeken in de kraamperiode zijn geen in- of uitvliegende vleermuizen waargenomen. Daarnaast zijn er eveneens geen vleermuizen met gebouw- of boomgebonden gedrag waargenomen. Kraamverblijfplaatsen van vleermuizen worden uitgesloten binnen het plangebied.

Paarperiode

Tijdens de onderzoeken in de paarperiode is één paarterritorium van gewone dwergvleermuis binnen het plangebied vastgesteld. Dit paarterritorium bevindt zich ten noordwesten van de vijver in het park en ten zuidoosten van de tennishal. De exacte verblijfplaats is niet bekend omdat de gewone dwergvleermuis al vliegend aan het paarroepen is. Binnen het paarterritorium bevinden zich een boom (wilg) met diverse holtes (zie oranje cirkel op figuur 4.1). Het is zeer aannemelijk dat deze boom in gebruik is als paarverblijfplaats van gewone dwergvleermuis.

De winterverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis zijn moeilijk aan te tonen. Er mag zekerheidshalve vanuit gegaan worden dat een plek die als zomerverblijfplaats van een mannetje in gebruik is, tevens ook als winterverblijf wordt gebruikt. Plekken met een paarverblijfplaats of een kraamkolonie kunnen ook als winterverblijf gebruikt worden. Binnen het onderzoeksterrein kunnen winterverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis niet worden uitgesloten, omdat er één paarterritorium/verblijfplaats aanwezig is. Gezien het lage aantal dieren dat is waargenomen zal het niet om een massa winterverblijf gaan, maar om een verblijfplaats van één of enkele dieren.

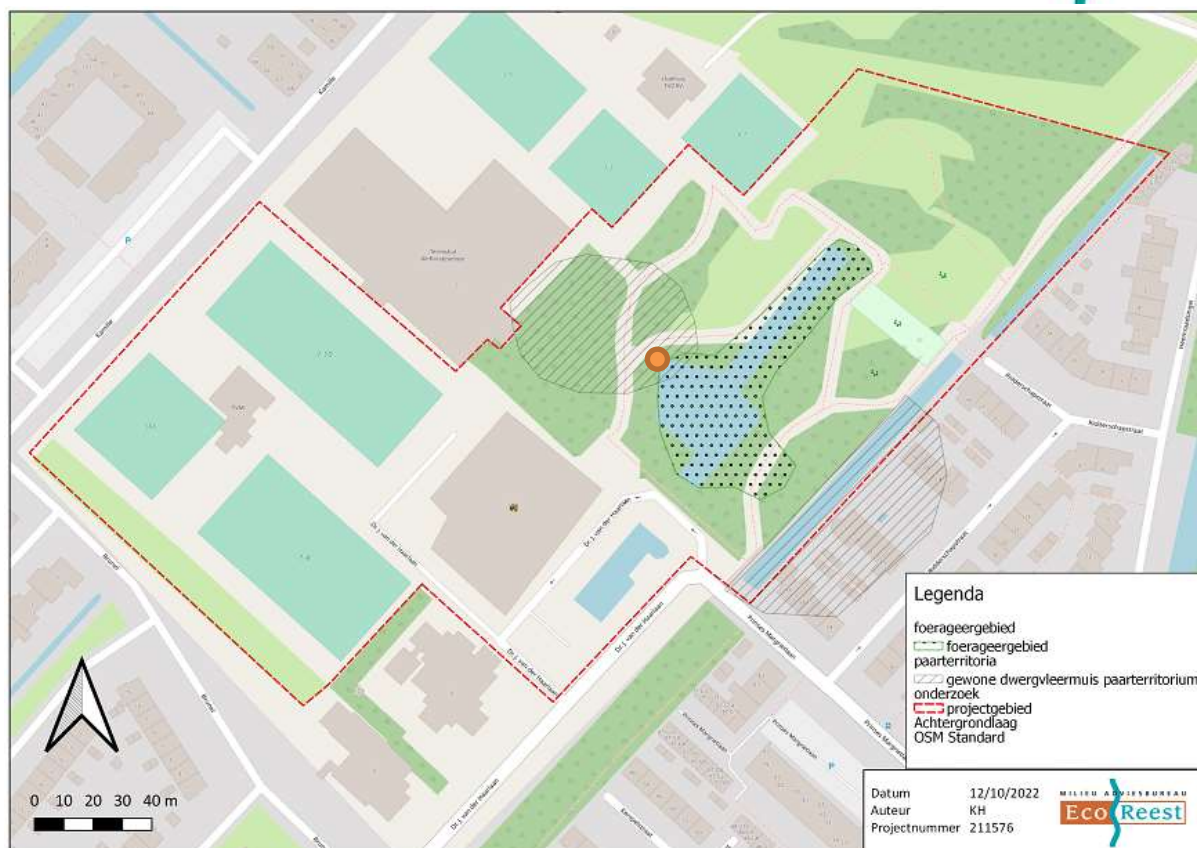
Effectbeoordeling

Gelet op de voorgenomen plannen worden er naar verwachting geen bomen met holtes binnen het paarterritorium van gewone dwergvleermuis gekapt. In dit geval blijft de verblijfplaats behouden is vindt er geen overtreding van de Wet natuurbescherming plaats. Indien de boom met de verblijfplaats verwijderd wordt komt een verblijfplaats te vervallen en wordt een overtreding op de Wet natuurbescherming begaan.

Tabel 4.1 geeft een overzicht van de waargenomen paarterritoria. De exacte locatie van de verblijfplaats en het paarterritorium zijn op kaart weergegevens in figuur 4.1.

Tabel 4.1 Veldbezoeken en waarnemingen vleermuizen

Ronde	Locatie	Vleermuissoort	Aantal	Functie verblijfplaats	Invliegopening
PA2	Ten noordwesten van vijver in park en ten zuidoosten van de tennishal	Gewone dwergvleermuis	1	paarterritorium	Holte in boom

Figuur 4.1 Waarnemingen verblijfplaats (oranje cirkel), paarterritoria en foerageergebied vleermuizen.

Tijdens het tweede bezoek in de paarperiode is tevens een paarterritorium buiten het plangebied vastgesteld. Dit paarterritorium bevindt zich ten zuidoosten van het plangebied aan de rand van het park in een woonwijk. Gezien het gedrag van de vleermuis en de locatie van het paarterritorium bevindt de verblijfplaats zich in één van de woningen binnen het territorium. Dit paarterritorium en verblijfplaats worden niet aangetast door de werkzaamheden.

4.1.2 Foerageergebied

Tijdens de eerste en tweede ronde in de kraamperiode zijn meerdere gewone dwergvleermuizen foeragerende waargenomen boven en rondom de vijver in het park de Meijert. Tijdens de eerste ronde waren dit er circa twaalf en tijdens de tweede ronde vier tegelijk. Ook tijdens overige rondes zijn er één of enkele foeragerende gewone dwergvleermuizen rondom de vijver waargenomen. De vijver in het park de Meijert wordt gezien als essentieel foerageergebied voor gewone dwergvleermuis. Gelet op de aard van de werkzaamheden wordt dit foerageergebied en de functionaliteit hiervan niet aangetast.

4.1.3 Vliegroutes

Binnen het plangebied zijn enkele overvliegende dieren (gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en laatvlieger waargenomen). Dit ging echter om lage aantallen dieren, slechts enkele op een avond. Gelet op het minimale aantal overvliegende dieren wordt een essentiële vliegroute uitgesloten binnen het plangebied.

4.2 Vogels met jaarrond beschermde nesten

4.2.1 Ransuil

Tijdens de beide rondes voor ransuil is de soort niet waargenomen. Eveneens zijn er geen sporen van aanwezigheid zoals poepsporen en braakballen aangetroffen. Ook tijdens de andere onderzoeksrondes zijn geen waarnemingen van ransuil gedaan. Binnen het plangebied zijn geen nest- en of roestplaatsen van ransuil aanwezig.

4.2.2 Sperwer

Tijdens de verschillende onderzoeken is sperwer meermaals aangetroffen.

Tijdens de eerste ronde op 3 maart is één sperwer vrouw waargenomen in een van de bomen aan de zuidwestzijde van het park. Een sperwer met voedsel kan een aanwijzing zijn voor een mogelijk broedbiotoop.

Afbeelding 4.2 en 4.3 Sperwer vrouw met prooi aan de rand van het park in een van de bomen.

Afbeelding 4.4 Locatie van sperwer in boom aan de rand van het park, grenzend aan braakliggend terrein.

Tijdens de tweede ronde is een paartje sperwer aangetroffen op en nabij een nestplaats in een gewone es. Nadat er een ekster bij het nest kwam kijken ging de vrouw sperwer er alarmerend op af. Beide sperwers zijn daarna diverse malen nog roepend (kekkerend) waargenomen rond het nest. Deze waarneming geldt volgens de telrichtlijnen van Sovon als een nestindicatieve waarneming (Sovon, 2022).

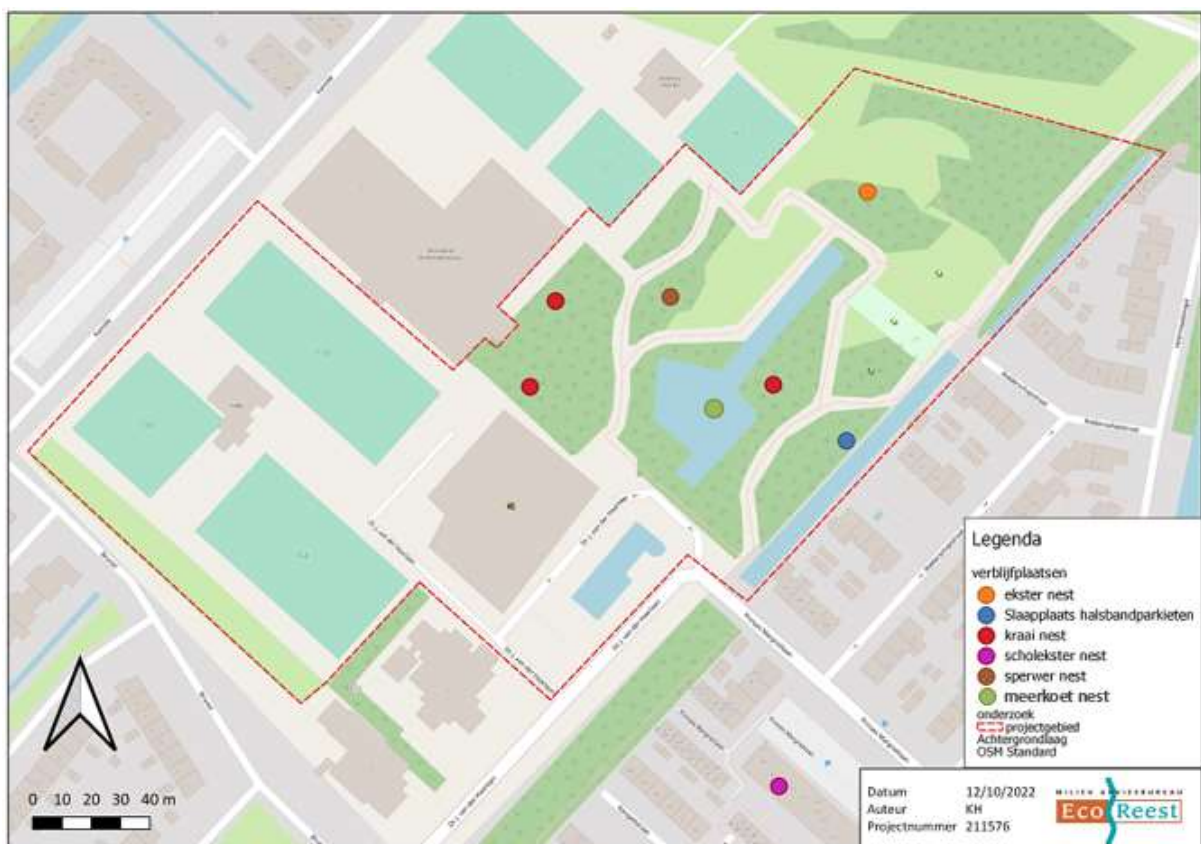
Tijdens het vleermuisonderzoek in de avond op 9 juni was het nest zichtbaar bezet. De staart van sperwer was deels zichtbaar over de rand van het nest. Tevens zijn er veel poepsporen aangetroffen op de grond onder het nest.

Na het vleermuisbezoek op 15 juni is in de ochtend het paartje sperwer opnieuw waargenomen op en rond het nest. Het mannetje sperwer was zeer alert en alarmerend rondom het nest aanwezig. Deze waarneming geldt volgens de telrichtlijnen van Sovon als een nestindicatieve waarneming (Sovon, 2022).

Gezien de telrichtlijnen van Sovon kan met zekerheid worden vastgesteld dat er een broedhabitat van sperwer aanwezig is binnen het plangebied. Het is echter niet bekend of er succesvol jongen zijn grootgebracht.

Effectbeoordeling

Gelet op de voorgenomen plannen zullen enkele bomen gekapt moeten worden aan de rand van het plangebied. Hierbij verdwijnt essentieel leefgebied voor sperwer. Daarnaast kan bij de voorgenomen werkzaamheden, zoals heien en slopen van bebouwing, verstoring van sperwer plaatsvinden. Dit is een overtreding van de Wet natuurbescherming, artikel 3.1 lid 4.

Figuur 4.5 Waarnemingen nestplaatsen binnen plangebied, sperwer (bruin).

Afbeelding 4.6 en 4.7 Locatie van nestplaats sperwer, en sperwer nabij nestplaats.

4.2.3 Overige nesten

Tijdens het veldbezoek op 14 april 2022 zijn op diverse locaties nestplaatsen van verschillende vogelsoorten waargenomen. Hierbij zijn zowel bezette nesten als bezoeken aan aanwezige nestplaatsen en nestbouw waargenomen. De aangetroffen nestplaatsen zijn weergegeven in figuur 4.5.

In totaal zijn er drie nestplaatsen van zwarte kraai, één nestplaats van meerkoet en één nestplaats van ekster waargenomen. Daarnaast zijn er nestindicerende waarnemingen van merel, pimpelmees, tjiftjaf en winterkoning waargenomen.

Effectbeoordeling

Zwarte kraai en ekster zijn categorie 5 vogelsoorten. De nestplaatsen van categorie 5 vogelsoorten zijn jaarrond beschermd wanneer er onvoldoende alternatieven zijn. Gelet op de voorgenomen plannen worden enkele bomen mogelijk verwijderd. Hierbij worden mogelijk twee nestplaatsen van zwarte kraai verwijderd. Voor zwarte kraai zijn en blijven voldoende geschikte alternatieve nestplaatsen aanwezig. Elders in het park is voldoende geschikte nestgelegenheid aanwezig, net als in hoge bomen in omliggende woonwijken en het nabij gelegen agrarische gebied. De gunstige staat van instandhouding is niet in het geding.

Tabel 4.2 Overzicht waarnemingen nestplaatsen.

Ronde	Locatie	Waarneming	Aantal
AN2	In zomereik	Nest - zwarte kraai	1
	In iep	Nest - zwarte kraai	1
	In populier	Nest - zwarte kraai	1
	In vijver	Nest - meerkoet	1
	In zomereik	Nest - ekster	1

4.3 Rugstreeppad

Voortplantingsbiotoop

Gedurende drie onderzoeksrondes is geluisterd naar kooractiviteit van rugstreeppad. Tijdens de eerste twee bezoeken was op circa 200 tot 500 meter afstand, aan de andere zijde van de Kerkvaart, kooractiviteit hoorbaar (zie tabel 4.3). De eerste ronde was dit vele malen beter hoorbaar dan tijdens de tweede ronde.

Binnen het plangebied is geen kooractiviteit waargenomen. Het plangebied is niet in gebruik als voortplantingsbiotoop van rugstreeppad.

Tabel 4.3 Overzicht waarnemingen op gehoor, kooractiviteit rugstreeppad.

Ronde	Locatie	Waarneming op gehoor	Aantal
Rpad1 – koor	Omliggende weilanden rondom de woonwijk (bij benadering)	Voortplantingsbiotoop van rugstreeppad – doordat het bijna windstil was aan het einde van de avond goed hoorbaar op verre afstand.	Niet bekend
Rpad2 – koor	Omliggende weilanden rondom de woonwijk (bij benadering)	Voortplantingsbiotoop van rugstreeppad - aan het einde van de avond minimaal hoorbaar op verre afstand.	Niet bekend

Zomerhabitat/winterhabitat

Gedurende de bezoeken naar individuen met behulp van een zaklamp zijn geen rugstreeppadden aangetroffen. Ook tijdens de onderzoeken met het plaatmateriaal zijn geen rugstreeppadden onder de platen aangetroffen. Het plangebied is niet in gebruik al zomer- of winterhabitat door rugstreeppad.

Wel is er tijdens de laatste controle van de platen een gewone pad aangetroffen (zie afbeelding 4.8). De gewone pad is een vrijgestelde soort in de provincie Utrecht. Er blijft echter wel te allen tijden de zorgplicht gelden (zie 5.2.2).

Afbeelding 4.8 Gewone pad, aangetroffen onder tapijt tegel.

4.4 Overige waarnemingen

Halsbandparkieten

Tijdens de onderzoeksrunde op 1 maart is binnen het plangebied is een slaapplaats van halsbandparkieten aangetroffen. De locatie van de slaapplaats is te zien in figuur 4.5. Met behulp van een warmtebeeldcamera is deze slaapplaats vastgesteld. Het gaat om circa 100 exemplaren. Deze slaapplaats wordt gelet op de voorgenomen plannen niet aangetast.

Afbeelding 4.9 Slaapplaats halsbandparkieten met warmtebeeldcamera op 1 maart 2022.

Egels

Binnen het plangebied zijn diverse waarnemingen van egel gedaan. In figuur 4.10 zijn de locaties van de waarnemingen weergegeven.

Gezien het aantal waarnemingen van egel wordt er vanuit gegaan dat zich diverse verblijfplaatsen en schuilplaatsen van egel aanwezig zijn binnen het plangebied. Er zijn vele dichte en lage bosschages aanwezig waarin ze zich kunnen schuil houden. De egel is een vrijgestelde soort in de provincie Utrecht. Echter blijft te allen tijden de zorgplicht gelden. Met het verwijderen van de bosschages dient dan ook wel rekening gehouden te worden met de winterrustperiode en kraamperiode van egel.

Tabel 4.4 Overzicht waarnemingen halsbandparkiet en egel.

Ronde	Locatie	Waarneming	Aantal
RU1	Park de Meijert - boom	Slaapplaats halsbandparkiet	Circa 100
KR1	Grasveld naast tennisbanen TVM	Foeragerende egel	1
LV	Grasveld naast tennisbanen TVM	Foeragerende egel	1
KR2	Rondom bosschages TVM gebouw	Foeragerende egel en schuilt in bosschages	1
	Grasveld rondom speeltuin in park	Foeragerende egels	2
PA1	Grasveld naast vijver in park	Foeragerende egel	1

Figuur 4.10 Waarnemingen van egel binnen het plangebied.

Invasieve exoot - reuzenberenklauw

Binnen het plangebied is één plant van reuzenberenklauw aangetroffen aan de rand van de vijver (zie afbeelding 4.11). Daarnaast zijn een paar honderd planten aangetroffen grenzend aan het plangebied, ten noorden van het park aan de Ringdijk Derde Bedijking.

Reuzenberenklauw staat sinds 2017 op de Unielijst van Invasieve exoten. Lidstaten zijn verplicht om in de natuur aanwezige populaties op te sporen, te verwijderen, of als dat niet lukt, zodanig te beheren dat verspreiding en schade zo veel mogelijk wordt voorkomen (NVWA, 2019).

Geadviseerd wordt met de afdeling van het openbaar groen te bepalen hoe de reuzenberenklauw te verwijderen en / of te beheersen.

Afbeelding 4.11 Reuzenberenklauw aan de rand van de vijver in het park.

5. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

In dit hoofdstuk zijn de conclusies en aanbevelingen opgenomen die uit de resultaten van de veldbezoeken voortvloeien. De resultaten worden behandeld per soort(groep).

5.1 Functie van het plangebied en effectbeoordeling

5.1.1 Vleermuizen

Uit de resultaten van het vleermuisonderzoek komt het volgende naar voren:

Tabel 5.1 Resultaten vleermuisonderzoek

Soort	kraamverblijf	zomerverblijf	paarverblijf	winterverblijf	overtreding Wnb
Gewone dwergvleermuis	Nee	Nee	Ja (1)	Mogelijk	Nee, mits de boom met verblijfplaats behouden blijft.

Indien de boom met verblijfplaats wordt verwijderd, wordt een verblijfplaats van gewone dwergvleermuis beschadigd, vernield en verstoord. Hiermee is sprake van een overtreding van artikel 3.5 (2^e en 4^e lid) van de Wnb.

Een overtreding kan voorkomen worden door de boom met verblijfplaats te behouden. Hierdoor blijven verblijfplaatsen intact.

Binnen het plangebied zijn meerdere foeragerende en enkele overvliegende vleermuizen waargenomen. Gezien de lage aantallen gaat het hier niet om een essentiële vliegroutes. Bovendien zijn in de directe omgeving voldoende alternatieven aanwezig. Gezien de hogere aantallen foeragerende dieren in de kraamperiode wordt de vijver in het park gezien als essentieel foerageergebied. Echter gelet op de aard van de werkzaamheden wordt dit foerageergebied en de functionaliteit hiervan niet aangetast.

5.1.2 Jaarrond beschermde vogelnesten

Tabel 5.2 Resultaten jaarrond beschermde vogelnesten

Soort	nestplaats	aantasting	essentieel leefgebied*	aantasting	overtreding Wnb
Ransuil	Nee	Nee	Nee	Nee	Nee
Sperwer	Ja	Nee	Ja	Ja	Ja

*Omvat de omgeving (foerageergebieden en rustplaatsen) die essentieel zijn voor de nestplaats.

Bij de werkzaamheden wordt essentieel leefgebied van de vastgestelde sperwer aangetast. Voornamelijk de kap van bomen tast het leefgebied aan, echter kunnen de andere werkzaamheden ook voor verstoring zorgen. Hiermee is sprake van een overtreding van artikel 3.1 (2^e en 4^e lid) en 1.11 van de Wnb.

5.1.3 Niet jaarrond beschermde vogelnesten

Tabel 5.3 Resultaten niet jaarrond beschermde vogelnesten

Soort	nestplaats	aantasting	essentieel leefgebied*	aantasting	overtreding Wnb
Zwarte kraai	Ja	Mogelijk	Nee	Nee	Nee, mits gewerkt wordt buiten het broedseizoen.
Ekster	Ja	Nee	Nee	Nee	Nee, mits gewerkt wordt buiten het broedseizoen.
Meerkoet	Ja	Nee	Nee	Nee	Nee, mits gewerkt wordt buiten het broedseizoen.

*Omvat de omgeving (foerageergebieden en rustplaatsen) die essentieel zijn voor de nestplaats.

5.2 Vervolgstappen

5.2.1 Ontheffing

Bij de voorgenomen werkzaamheden wordt een overtreding verwacht op de verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming. Voor het wegnemen of verstoren van een functionele verblijfplaats van essentieel leefgebied van sperwer, is wettelijk gezien een ontheffing van de Wet natuurbescherming noodzakelijk. Daarnaast wordt mogelijk het paarverblijf van gewone dwergvleermuis aangetast. Als de boom waarin het verblijf zich bevindt wordt aangetast, dient ook voor deze soort een ontheffing te worden aangevraagd.

Gedeputeerde Staten kan onder Artikel 3.3 lid 4 en Artikel 3.8 lid 5 een ontheffing verlenen “in het belang van de volksgezondheid, openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten”, in het geval er geen andere bevredigende oplossing is én de maatregelen niet leiden tot verslechtering van de staat van instandhouding van de desbetreffende soort (art. 3.3) of er geen afbreuk wordt gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan (art. 3.8).

Om een ontheffing te verkrijgen, moet bij de aanvraag een activiteitenplan meegestuurd worden waarin wordt beschreven hoe elke verblijfplaats die komt vervallen gecompenseerd wordt en hoe bij de uitvoer van de werkzaamheden rekening wordt gehouden met de aanwezigheid van de beschermde soorten.

De officiële termijn voor het verkrijgen van een besluit van de provincie ten aanzien van de Wet natuurbescherming is dertien weken, met een mogelijkheid tot verlenging van zeven weken. Gezien de lange afhandeltijd en de tijd die nodig is als gewenningsperiode of voor een op kwetsbare periodes aangepaste planning, wordt geadviseerd dit ruim voor het uitvoeren van de werkzaamheden te doen.

Voor het aantasten van essentieel leefgebied van sperwer geldt dat alternatief leefgebied aangeboden dient te worden. Als de verblijfplaats van gewone dwergvleermuis wordt aangetast, dient ook voor deze soort alternatief leefgebied aangeboden te worden.

De concrete uitwerking van de benodigde mitigerende en compenserende maatregelen vindt plaats in een activiteitenplan. Doorgaans wordt in de ontheffing van de Wet natuurbescherming als voorwaarde opgenomen dat de werkzaamheden plaatsvinden onder begeleiding van een ecologisch deskundige.

Deze geeft, in overleg met de opdrachtgever, aan waar zich geschikte locaties bevinden voor het plaatsen van alternatieve voorzieningen. Tevens adviseert deze in eventuele maatregelen die nodig zijn voor aanvang of tijdens het project. Hierbij moet gedacht worden aan de planning van het werk, bijvoorbeeld om kwetsbare periodes te ontzien en om rekening te houden met de gewenningstijd die nodig is voor alternatieve verblijfplaatsen.

5.2.2 Overige broedvogels

Het plangebied in het broedseizoen grotendeels geschikt als broedlocatie voor diverse (niet jaarrond beschermde) vogelsoorten. Alle in gebruik zijnde nesten zijn beschermd. Geadviseerd wordt om geen werkzaamheden uit te voeren binnen het broedseizoen die voor significante verstoring kunnen zorgen. In dit geval zal het voornamelijk om het verwijderen van opgaand groen, heien en slopen van bebouwing gaan. Voor het broedseizoen wordt geen standaard periode gehanteerd, van belang is of er een broedgeval aanwezig is. Globaal loopt het broedseizoen van vogels van 1 maart tot 1 september. Dit is echter afhankelijk van de soort en van de klimatologische omstandigheden. Indien de werkzaamheden binnen het broedseizoen plaatsvinden wordt geadviseerd potentiële nestlocaties voor het broedseizoen ongeschikt te maken voor vogels. Ook kan ervoor worden gekozen de werkzaamheden voor het broedseizoen op te starten en continu door te werken.

5.2.3 Natuurinclusief bouwen

Het te herontwikkelen plangebied met de te realiseren nieuwbouw en in te richten buitenruimte biedt mogelijkheden voor het realiseren van verblijfplaatsen en leefgebied voor onder andere vleermuizen, egels, gierzwaluw en huismus. Hiervoor zijn vele mogelijkheden. Geadviseerd wordt in een vroeg stadium van de planvorming een ecooloog te betrekken om mee te denken bij een natuurinclusieve invulling met faunavoorzieningen in de realiseren bebouwing en een ecologische meerwaarde in de buitenruimte.

5.2.4 Zorgplicht

Wij merken op dat te allen tijde de zorgplicht blijft gelden. Deze zorgplicht houdt in dat nadelige gevolgen voor flora en fauna zoveel mogelijk moeten worden voorkomen. De zorgplicht geldt voor alle planten en dieren, beschermd of niet.

Opgemerkt wordt dat binnen en rond het projectgebied meerdere algemene (broed)vogels, zoogdieren (egel, bruine rat en sporen van muizen) en amfibieën (verschillende soorten kikkers en gewone pad) waargenomen zijn. Er wordt geadviseerd om tijdens de werkzaamheden met zorg voor deze (grondgebonden) soorten te werk te gaan. Dit kan door bijvoorbeeld één richting op te werken om de dieren niet in te sluiten, standaard rijroutes te gebruiken om zo min mogelijk vegetatie te beschadigen, stapvoets te rijden om verkeersslachtoffers te voorkomen en uitsluitend overdag te werken.

5.3 Verantwoording

De initiatiefnemer of opdrachtgever is verantwoordelijk voor het gebruik van de rapportage. Eco Reest BV aanvaardt dan ook geen aansprakelijkheid voor de inhoud, interpretaties of conclusies, indien gebruik wordt gemaakt van deelaspecten van deze rapportage, zonder verwijzing naar de volledige rapportage. Bovendien aanvaardt Eco Reest geen aansprakelijkheid voor kosten en vertraging die optreden als gevolg van het voorkomen van beschermde flora en fauna.

Eco Reest BV

LITERATUURLIJST

Boeken / documenten

BIJ12 (2017). Kennisdocument Gewone dwergvleermuis *Pipistrellus pipistrellus*. Versie 1.0, juli 2017

BIJ12 (2017). Kennisdocument Ruige dwergvleermuis *Pipistrellus nathusii*. Versie 1.0, juli 2017

Broekhuizen, S., Spoelstra, K., Thissen, J.B.M., Canters, K.J. & Buys, J.C. (2016). *Atlas van de Nederlandse zoogdieren*. – Natuur van Nederland 12. Naturalis Biodiversity Center & EIS Kenniscentrum Insecten en andere ongewervelden. Leiden

Dietz, C., O. von Helversen, D. Nill (2011): *Vleermuizen; Alle soorten van Europa en Noordwest-Afrika*, De Fontein / Tirion Uitgevers B.V., Utrecht

Eco Reest (2021). Mijdrecht_210693_Dr. J. van der Haarlaan_QS. d.d. 2 september 2021

Gemeente de Ronde Venen (2022). Voorkeursmodel De Meijert. d.d. 21 juni 2022

Netwerk Groene Bureaus, werkgroep 'Standaarden en protocollen' (2017).
Soortinventarisatieprotocollen in het kader van de Wet natuurbescherming, versie juli 2017

Vleermuisvakberaad Netwerk Groene Bureaus, Zoogdiervereniging (2021) *Vleermuisprotocol 2021*, januari 2021

Websites

SOVON (2022). Sperwer. Geraadpleegd van <https://stats.sovon.nl/stats/soort/2690>

SOVON (2022). Zwarte kraai. Geraadpleegd van <https://stats.sovon.nl/stats/soort/15671>

NVWA (2019). Factsheet Reuzenberenklauw. Geraadpleegd op 12 oktober 2022, van <https://www.nvwa.nl/documenten/plant/planten-in-de-natuur/exoten/risicobeoordelingen/factsheet-reuzenberenklauw>